

Др Љубиша ДАБИЋ
редовни професор Економског факултета Универзитета у Београду

ЗАДРУЖНА РЕВИЗИЈА

Резиме

Задружна ревизија је посебна врста ревизије која се организује и врши у задружном сектору. Врше је ревизијски (задружни) савези над задругама као субјектима ревизије, под условима и на начин одређен законом и на основу правила о вршењу задружне ревизије која доносе законом овлашћени ревизијски савези. Ову ревизију врше стручна лица у статусу задружних ревизора и/или друга законом овлашћена лица.

Задружна ревизија се разликује од других врста ревизије, и то: интерне, законске (комерцијалне) и државне ревизије. Она има своје корене настанка, али и своју историју развоја. Постоје различите врсте задружне ревизије (нпр. редовна и ванредна, општа и посебна, најављена и не-најављена), а у поступку њеног вршења реализују се њене функције: контролна, превентивна, инструктивна и развојна.

У овом раду аутор анализира само нека од правних и економских питања која су од значаја за задружну ревизију, доминантно са правног аспекта, и то: изворе права, историјски приступ, појмовно одређење, врсте, ревизијски савез, задружни ревизори, спровођење поступка и значај задружне ревизије.

Кључне речи: *задружна ревизија, задруге, ревизијски савез, задружни ревизори.*

І Увод

Осим државне, законске (комерцијалне) и интерне ревизије постоји још једна посебна врста ревизије, која се организује и врши у задружном сектору – задружна ревизија. Ову врсту ревизије традиционално организују и врше задружни савези над субјектима ревизије – задругама и задружним савезима.

Задружна ревизија има своје корене настанка, али и своју историју развоја. Основна функција задружне ревизије била је кроз историју до

данас нераскидиво везана за развој задругарства и задруга у свету.¹ У протеклом периоду задружна ревизија бележила је у свету, али и на нашим просторима, своје успоне и падове. Независно од напред изнете констатације, она је од свог настанка до данас била од огромног значаја за развој задружног сектора привреде и имала посебно место у развоју задругарства.

Постојање задружне ревизије омогућава задругама да очувају своју аутономност, самоуправу и демократичност. У противном, уколико би функције задружне ревизије вршио надлежни државни орган, такав начин вршења контроле и надзора не би био целисходан за све посебности и особености које имају задруге. Напросто, не би се уважиле све особености задруга као посебних субјеката права и њиховог пословања на задружним принципима и задружним вредностима.

У задружном праву Србије је крајем 2015. донет нови Закон о задругама, којим је поново предвиђена и уређена задружна ревизија.² У државама које су настале на просторима бивше Југославије постоје различити приступи и различита законска решења у вези са задружном ревизијом, њеној обавезности и посебностима. На пример, Хрватска је на крају XX века донела нови Закон о задругама (1995), којим није предвидела и регулисала правни институт задружне ревизије.³ Међутим, у каснијим изменама овог закона (2002) уређена су питања задружне ревизије и надзора.⁴ У наставку стварања правних претпоставки у области задругарства, Хрватска се одлучила за доношење новог Закона о задругама (2011) којим није регулисала задружну ревизију.⁵

У задружном праву Словеније је Законом о задругама (1992) уређена задружна ревизија а задружним савезима стављено у дужност да је обављају.⁶ Изменама овог закона 1993.⁷ и 2007.⁸ није дирано у питања задружних савеза и задружне ревизије. Међутим, његовим изменама од 2009. укинута је поглавље о задружној ревизији.⁹

1 О задругама детаљније видети: Љубиша Дабић, „Задруге као посебан правноорганизациони облик (упоредноправни приступ)“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2011, 126-150.

2 Закон о задругама (*Сл. гласник РС*, бр. 112/2015), чл. 80-101.

3 Закон о задругама (*Narodne novine*, бр. 36/1995), чл. 25. ст. 3.

4 Закон о задругама (*Narodne novine*, бр. 36/1995, 67/2001 и 12/2002), чл. 26к-26м.

5 Закон о задругама, *Narodne novine*, бр. 34/2011.

6 Закон о задругама (*Uradni list RS*, št. 13/1992), чл. 49-54.

7 Закон о spremembah in dopolnitvah Zakona o zadrugah, *Uradni list RS*, št. 7/1993.

8 Закон о spremembah in dopolnitvah Zakona o zadrugah, *Uradni list RS*, št. 41/2007.

9 Закон о spremembah in dopolnitvah Zakona o zadrugah (*Uradni list RS*, št. 87/2009), чл. 16.

Законодавац Црне Горе у Закону о кооперативама (2015) не уређује задружну ревизију,¹⁰ док се посебним поглављима уређује задружна ревизија у Босни и Херцеговини у Општем закону о задругама (2003)¹¹ и у Републици Српској у Закону о пољопривредним задругама (2008).¹²

Развој задружног законодавства уопште, укључујући и законодавства о задружној ревизији, имао је своју генезу, уз мање или веће специфичности, у земљама Европе и света (нпр. у Француској, Италији, Шпанији, Немачкој, Аустрији, Холандији, Финској, Шведској, САД).¹³

Изворе права о задружној ревизији можемо да разврстамо у четири групе, и то: 1) земље које задружну ревизију регулишу у оквиру општих прописа о задругарству (нпр. Немачка,¹⁴ Србија,¹⁵ Босна и Херцеговина,¹⁶ Република Српска¹⁷); 2) земље које задружну ревизију регулишу посебним прописом – законом (нпр. Аустрија¹⁸); 3) земље које познају задружну ревизију али њену организацију и вршење препуштају посебним прописима о комерцијалној ревизији (нпр. Словенија¹⁹); 4) земље које не познају задружну ревизију као посебну врсту ревизије и које је не регулишу унутар прописа о задругама или посебног прописа о задружној ревизији, већ њено вршење препуштају општим прописима који се примењују на ревизију у приватном сектору економије (нпр. Хрватска,²⁰ Црна Гора).

II Историјски приступ задружној ревизији

Први зачеци задружне ревизије досежу у време настанка задружног покрета, односно формирања првих задруга. Њен развој имао је

10 Закон о кооперативама (Сл. лист ЦГ, бр. 43/2015), чл. 58.

11 Општи закон о задругама, Сл. гласник БиХ, бр. 18/2003.

12 Закон о пољопривредним задругама, Сл. гласник Републике Српске, бр. 73/2008, 78/2011 и 106/2009.

13 Детаљније видети: Franci Avsec, *Zadruga v primerjalnem pravu*, Ljubljana, 1996, 41-144; Марија Николић, *Еволиција задружног законодавства у Европи*, Београд, 2009 и др.

14 Закон о произвођачким и привредним задругама (1889), са каснијим изменама и допунама. Задружни савез Србије, *Прописи о задругарству у неким европским земљама*, Београд, 1995, 120.

15 Закон о задругама (2015), чл. 80-101.

16 Општи закон о задругама, чл. 73-81.

17 Закон о пољопривредним задругама, чл. 68-75.

18 Задружно законодавство Аустрије је 1903. допуњено посебним Законом о ревизији произвођачких и привредних задруга и других друштава. Видети: Љиљана Васић, „Задружна ревизија у другим земљама“, у: *Задружна ревизија*, Нови Сад, 1999, 64 и Задружни савез Србије, *Прописи о задругарству у неким европским земљама*, 20.

19 Zakon o zadrugah – uradno prečišćeno besedilo (Uradni list RS, št. 97/2009), чл. 49.

20 Zakon o zadrugama, *Narodne novine*, бр. 34/2011, 125/2013 и 76/2014.

различите организационе форме и различиту садржину. На пример, у Немачкој је задругама било остављено на слободу да свој рад и пословање подвргавају контроли (ревизији), још на почетку развоја задругарства. Доношењем новог закона о задругама (1889) успостављена је дужност за задруге да најмање једанпут у две године подвргну целокупно пословање прегледу ревизорима.²¹

Од настанка задружног покрета у свету успостављен је и развијан принцип самоуправљања у задругама, који се манифестовао и у избору органа задруге из редова задругара. Један од органа задруге био је надзорни одбор, преко чијих надлежности се већ тада уводи у задругу „аутоконтрола и надзор“. Међутим, осим унутрашњег надзора и контроле које су вршили надзорни одбори, задруге које су се оснивале по иницијативи Фридриха Рајфајзена широм Европе, још у првој половини XIX века, увеле су „систем екстерног задружног надзора и биле, у ствари, претеча праве задружне ревизије“.²²

Крајем XIX века, доношењем Закона о земљорадничким и занатским задругама (1898),²³ на просторима Србије појавила се претеча задружној ревизији. Међутим, у формалном смислу и на нормативном плану, претеча задружној ревизији појавила се нешто раније, у оквиру Главног савеза српских земљорадничких задруга, који је основан 1895. године. Доношењем својих Правила (1897), Главни савез је уредио да „преко својих надзорника врши прегледе и одржава надзор над радом и стањем појединих и свих земљорадничких задруга и савеза“.²⁴ Предметни закон садржавао је и одредбе о „надзорницима и прегледу задруга“ као и „упутства за вршење прегледа“.²⁵ У пракси је законом успостављени преглед вршен, али није увек и свуда функционисао (било је застоја и прекида), услед недостатка средстава за његово обављање, ограничености броја надзорника, касније постојања различите традиције у његовом постојању на југословенским просторима и др.

У периоду од стварања Државе СХС (1918) до доношења Закона о привредним задругама (1937), осим подручја Србије и Црне Горе, на југословенским просторима егзистирало је још неколико правних подручја у области задружног законодавства, и то: подручје Хрватске, Славоније,

21 М. М. Поповић, *Задруге у Немачкој*, Београд, 1899, 78.

22 Видосав Главинић, „Задружна ревизија“, у: *Задружна ревизија*, 37.

23 Закон о земљорадничким и занатским задругама, Београд, 1898.

24 Правила Главног савеза српских земљорадничких задруга, Београд, 1889, 2.

25 Закон о земљорадничким и занатским задругама, чл. 100, 102, 104-105.

Бачке, Баната и Барање – Трговачки закон из 1875; подручје Босне и Херцеговине – Трговачки закон из 1883; подручје Далмације, Истре и Словеније – аустријски Закон о произвођачким и привредним задругама из 1873. године.

Доношењем Закона о привредним задругама (1937) престао је да важи Закон о земљорадничким и занатским задругама из 1898. године. Новодонети закон је садржавао одредбе, у посебним поглављима, о ревизији, тј. задружној ревизији („VII глава – Ревизија“) и о надзору („VIII глава – Надзор“) над задругама. Била је успостављена обавезна ревизија за задруге и задружне савезе, а претпостављала је свеукупност рада и пословања задруге и њене имовине, а посебно: ревизију благајне, рачунских и других књига, рачуна и рачунских докумената, преписке, робе и постројења. Овим јединственим законом за Краљевину Југославију, задружна ревизија је успостављена као потпуно аутономна и обавезна за све задруге и задружне савезе, а успостављена је и обавеза за све задруге да морају бити чланице једног ревизијског савеза, уколико њихов савез није био ревизијски.²⁶

Претеча ревизијске службе била је најпре успостављана на просторима Краљевине Србије, а касније је успостављена права ревизијска служба и на југословенским просторима. Временом се ревизијска служба усавршавала кроз вршење ревизије у пракси, са нагласком да је све до доношења Закона о привредним задругама остала у оквирима одредаба правила задружних савеза и задруга, као и на основу закона донетих правилника. Тек доношењем поменутог закона питање задружне ревизије постаје предмет законског регулисања.²⁷

У послератној Југославији, све до 60-их година XX века, задружна ревизија остаје у задружном сектору и доживљава свој развој. Њене функције се прилагођавају новоуспостављеним односима у тадашњој југословенској привреди. Независно од тадашњег идеолошког оквира за задруге и трансформације неких од њихових основних функција на принципима социјалистиче привреде, „задружна ревизија је доживела пуну афирмацију и дала свој пуни допринос развоју задругарства у облику како је тада била дефинисана и укомпонована у привредни систем“.²⁸

26 Закон о привредним задругама, Београд, 1937, чл. 89-96 и 97.

27 Закон о привредним задругама, пара. 97-104.

28 Драгољуб Говедарица, „Задружна ревизија, фактор развоја задругарства“, *Ревизија*, бр. 7/2001, 4.

У приступу задружној ревизији 50-их година XX века, била су присутна два схватања у вези са обимом (предметом) и субјектом који треба да обавља задружну ревизију. Ипак једно је било неспорно, „да задружна ревизија треба да буде свестрана и комплексна, да би могла да уђе у срж целокупног рада и пословања задруге“. Тадашње искуство је показало да је најефикаснија, најстручнија и најделотворнија задружна ревизија била она која је вршена од стране републичког задружног савеза, у координацији са тадашњим месним народним одборима.²⁹ Почетком 70-их година XX века, дошло је до промене курса у области задружног сектора, јер су задруге усмерене на нове друштвено-политичке односе. Доношењем Закона о образовању јединствених привредних комора (1962) извршена је ликвидација задружних савеза, а на њихово место су у организацији привредних комора образоване секције за унапређивање задругарства као задружни савези.³⁰ Са укидањем задружних савеза као самосталних организација престало је постојање и задружне ревизије у тадашњој Југославији. Крајем 80-их година XX века, извршене су значајне промене у тадашњем задружном сектору, с једне стране доношењем Устава СФРЈ (1974), а с друге стране доношењем уставних амандмана. После доношења Устава СФРЈ и Закона о удруженом раду (1976), поново долази до образовања задружних савеза. Међутим, материјално ослабљени, уз одузимање основних функција, они се претварају у самоуправне институције. Непосредна последица таквог приступа била је да задружна ревизија није постојала, а уведена је самоуправна радничка контрола.

Доношењем на савезном нивоу Закона о задругама (1990)³¹ и на нивоу Србије Закона о задругама (1989)³² и Закона о земљорадничким задругама (1989),³³ створене су прве правне претпоставке за повраћај на изворно задругарство и пословање задруга на задружним принципима. Међутим, треба нагласити да и у наведеним законима није била враћена задружна ревизија.

Доношењем Закона о задругама СР Југославије (1996), успостављен је нови приступ у задружном сектору привређивања, који се огледа, између осталог, у успостављању и организовању задружне ревизије у по-

29 В. Главинић, 39.

30 Закон о образовању јединствених привредних комора (*Сл. лист ФНРЈ*, бр. 22/1962), чл. 4. ст. 2.

31 Закон о задругама, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 3/1990.

32 Закон о задругама, *Сл. гласник СРС*, бр. 57/1989 и *Сл. гласник РС*, бр. 46/1995 и 101/2005 – др. закони.

33 Закон о земљорадничким задругама, *Сл. гласник СРС*, бр. 59/1989.

себном поглављу. У тадашњем задружном праву СР Југославије задружна ревизија била је предмет законског и подзаконског регулисања, а била је обавезна за све задруге. Доношењем Закона о рачуноводству (1996), Закона о ревизији рачуноводствених исказа (1996),³⁴ Закона о задругама (1996),³⁵ Општих правила Задружног савеза Југославије (1998)³⁶ и Правила о задружној ревизији Задружног савеза Југославије (1998)³⁷ заокружена је регулатива о ревизији рачуноводствених исказа задруга и о задружној ревизији као посебној ревизији у задружном сектору. Тиме су створене правне и организационе претпоставке за вршење задружне ревизије у задружном сектору.

И поред добро постављене правне основе за вршење задружне ревизије у бившој СР Југославији, у пракси она није функционисала или је њено функционисање било отежано. Разлоге за такво стање у пракси задружног сектора треба тражити у постојању бројних проблема, који су или наслеђени из прошлости, или су проистекли из новоуспостављеног тржишног начина привређивања. У литератури су навођени нерешени проблеми услед којих задружна ревизија није функционисала у складу са законом и подзаконским прописима. Ти проблеми су се огледали у: нерешеном материјалном положају ревизора, из разлога што савези нису располагали наменским средствима за њихово обављање послова и задатака, а на другој страни ни задруге нису биле у стању да обезбеде средства за вршење обавезне задружне ревизије услед лошег економског положаја; због напред изнетог, уместо да задружна ревизија задругама буде контролор, инструктор и коректор у пословању, она им је постала намет и терет; недостатак одговарајућих стручних кадрова за ревизију у ревизијским савезима; незаинтересованост надлежних државних органа за овај вид надзора и контроле у задружном сектору; неусклађеност релевантних законских одредаба и др.³⁸

Доношењем сада важећег Закона о задругама Србије (2015), задружна ревизија остаје предмет законског и аутономног регулисања и као обавезна за задруге. Она је традиционално, али у савременим условима, доминантно заснована по узору на немачко законодавство.

34 Закон о ревизији рачуноводствених исказа, *Службени лист СР Југославије*, 30/1996.

35 Закон о задругама (*Службени лист СРЈ*, бр. 41/96, 12/98 и 34/06), чл. 75-84.

36 Општа правила Задружног савеза Југославије, „Службени лист СРЈ“, број 25/98.

37 Правила о задружној ревизији Задружног савеза Југославије, *Службени лист СРЈ*, бр. 26/98 и 28/98.

38 В. Главинић, 40.

III Појам задружне ревизије

Задружна ревизија је предмет појмовног одређења, односно дефинисања у законодавству, а још чешће у економској и правној теорији. Тако, законодавац Србије задружну ревизију поима као контролу усклађености пословања, управљања и организовања задруге са одредбама Закона о задругама, задружним принципима и задружним вредностима.³⁹ Осим контролне функције, задружна ревизија у праву Србије има још две функције, превентивну и инструктивну, ради заштите интереса задруга, задругара и унапређења задругарства. Из циљне функције задружне ревизије произлази и њена четврта функција – развојна функција. На примеру аустријског Закона о ревизији произвођачких и привредних задруга и других друштава (1903), задруга је удружење са одређеним бројем задругара, а за циљ има унапређивање производње и привређивања својих задругара. Из ових циљева произлази и развојна функција задружне ревизије, јер ревизор саветује задругаре и задругу како да уреде пословање ради постизања што бољих резултата, али истовремено и контролише како су успостављени односи у реализацији постављених циљева, да ли су у складу са задружним принципима и законом. У немачком задружном праву, главни циљ задружне ревизије је контрола пословања у организационом али и финансијском погледу. Треба нагласити да се у овој земљи велики значај придаје ревизији завршног рачуна задруге.⁴⁰ У упоредним истраживањима задружне политике и законодавства истиче се да је чињеница да се циљ задруге разликује од чисто финансијског интереса компаније, због чега ревизори морају нарочито да узму у обзир задругаре који сходно томе треба да се васпитавају. Због тога се ревизија задруге не може обавити само на основу рачуноводствених докумената, јер ревизори треба да потврде да ли су свеукупни постављени циљеви, које су поставили задругари, остварени или то није случај.⁴¹

Полазећи од основних функција задружне ревизије, могу се извући њене карактеристике, особености и својства, и то: 1) она је посебна врста ревизије, која се разликује од других врста, посебно од државне ревизије која се врши у јавном сектору и законске (комерцијалне) ревизије која се врши у приватном сектору; 2) она се организује и врши од стране задружног професионалног удружења – задружног (ревизијског) савеза;

39 Закон о задругама (2015), чл. 80.

40 Љ. Васић, 64.

41 Hagen Henry, „Guidelines for Co-operatives Policy and Legislation (Guidelines for Co-operatives Legislation)“, *Review of International Co-operation*, Seoul (Korea), Vol. 94 No. 2/2001, 87.

3) она се врши искључиво у задружном сектору; 4) она је обавезна (та обавеза произлази из закона) за све задруге и тзв. привредне задружне савезе, без обзира на њихову величину и врсту делатности које обављају; 5) субјекти задружне ревизије (субјекти ревидирања) су искључиво задруге и задружни савези; 6) она је по својој природи накнадна, инструктивно-едукативна, усмеравајућа и развојна, пре свега превентивна, опомињућа за задруге, а не егзекутивна, јер се само изузетно могу испољити ауторитативни елементи (нпр. извршни орган ревизијског савеза може да донесе одлуку о покретању поступка принудне ликвидације према ревидираном субјекту⁴²); 7) њу унутар задружних савеза врше стручно и професионално овлашћена лица – ревизори (задружни ревизори), који су запослени у задружном савезу или су ангажовани по основу уговора; 8) њен предмет се огледа у контроли усклађености пословања, управљања и организовања задруге са одредбама закона о задругама, задружним принципима и задружним вредностима, односно у испитивању: примене задружних принципа у задрузи; пословања задруге са задругарима и трећим лицима; имовинскоправних односа и међусобних односа задруге и запослених; примене општих и задружних правила у погледу оснивања, организовања и целокупног пословања задруге; 9) она почива на сопственим функцијама, и то: контролној, превентивној, инструктивној и развојној функцији; 10) она има за циљ да се у задрузи превентивно делује како би се спречиле грешке у пословању, као и да се уочене грешке исправе пре него што се активирају механизми надлежних државних органа – управни и инспекцијски надзор; 11) она може бити редовна и ванредна; 12) трошкове редовне задружне ревизије сноси задруга или задружни савез, а ванредне ревизије онај који је покренуо поступак, под условом да захтев није био оправдан; 13) велики је значај ове врсте ревизије, првенствено ради развоја задруга и задругарства и др.

На основу напред наведених карактеристика, може се констатовати да је задружна ревизија комплексан правни институт и економско-правно категорија, а за разлику од законске (комерцијалне) ревизије обухвата целокупну структуру задруге, почев од оснивања, организовања, унутрашње организације, унутрашњих и екстерних односа, пословне оријентације и финансија, па до имовинско-правних односа и унутрашње правне регулативе.

Задружна ревизија, као и ревизија финансијских извештаја задруга, није инспекција којом се врши искључиво контрола примене закон-

42 Видети: Закон о задругама (2015), чл. 98 и 63.

ских решења, већ стручно/научни метод испитивања стања и кретања одређених статусних сегмената у примени задружних принципа у задрузи.⁴³ Док се задружном ревизијом испитује бонитет задруге у најширем смислу значења, дотле се ревизијом рачуноводствених извештаја испитују рачуноводствени извештаји (периодични и годишњи) задруга.⁴⁴ Постоји значајна разлика између задружне ревизије и ревизије рачуноводствених извештаја, која се огледа у „битном, материјално-супстанцијалном смислу“.⁴⁵ Задружна ревизија спада у посебан облик контроле задруга. Начелно, она се врши од самих задругара, у оквирима задружног сектора, а не од независне организације или органа који би постојао изван тог сектора. У њеном вршењу се успостављају односи у оквирима задружног сектора, јер није реч о класичном надгледању и контроли туђег рада већ у суштини сопственог.

Од напред изнетих решења, у контексту савременог задругарства, поједине земље на просторима бивше Југославије, након стварања сопствених држава, кренуле су другачијим путем, са тенденцијом да задружну ревизију, као аутономну, специфичну и посебну, изместе изван аутономног задружног сектора и формално је изједначе са законском (комерцијалном) ревизијом која се врши над привредним друштвима од стране овлашћених ревизора или да остане у задружном сектору, али да се врши на основу посебног закона о ревизији. На пример, Словенија је донела, најпре, Закон о задругама (1992) и посебним поглављем („VII. Задружни савези“) уредила задружне савезе, у које су се могле удруживати задруге ради заштите и поспешивања заједничких интереса. Задружни савези су обављали за своје чланове, између осталог, задружну ревизију.⁴⁶ Такође, Законом је у посебном поглављу („VIII. Задружна ревизија“) била уређена задружна ревизија. Било је предвиђено да се „задружна ревизија врши у складу са посебним прописима, ако Законом о задругама није другачије предвиђено“.⁴⁷ Задружну ревизију могли су да врше задружни савези или ревизорска предузећа, који испуњавају прописима одређене посебне услове. Задруга је била дужна да изабере задружни савез који је овлашћен за ревизију, или ревизорско предузеће за сваку ревизију посебно. На тај начин, законодавац је са мањим бројем одредаба уредио посебности задружне ревизије, са тенденцијом да се задружна ревизија преда у руке

43 Милорад Бердовић, „Улога и функција задружне ревизије“, *Ревизија*, бр. 2/1996, 22.

44 *Ibid*, 24.

45 Милан Влатковић, *Омладинске и студентске задруге у задружном систему*, Београд, 1999, 63.

46 *Zakon o zadrugah (Uradni list RS, št. 13/1992)*, чл. 49.

47 *Zakon o zadrugah*, чл. 50. ст. 1.

предузећа за ревизију, што је произлазило из одређених законских решења (нпр. задружну ревизију су могли вршити задружни савези или ревизорска предузећа, који испуњавају прописима одређене посебне услове; задружну ревизију су могла вршити лица која су овлашћена на основу посебних прописа). У прелазним и завршним одредбама Закона било је предвиђено да ће се „отпочети са вршењем задружне ревизије у складу са прописима о ревизији“.⁴⁸ Тек на основу Закона о изменама и допунама Закона о задругама (2009) престало је да важи поглавље „Задружна ревизија“ (и чл. 50-50ц, 51-54).⁴⁹ Међутим, у сада важећем пречишћеном тексту Закона о задругама (2009), иако је брисано поглавље о задружној ревизији и његове одредбе, остала је одредба да задружни савез за своје чланове обављају одређене послове, између осталог, „пружају стручну, организациону, техничку, правну, економску и административну помоћ и врше задружну ревизију (подвукао – Љ. Д.)“.⁵⁰ Ту ревизију задружни савези су дужни да врше у складу са одредбама посебног закона о ревизији.

У праву Хрватске је, крајем XX века, донет нови Закон о задругама (1995), којим није предвиђен и регулисан правни институт задружне ревизије. У шестом поглављу овог закона били су регулисани задружни савези, а тамо је била предвиђена једна одредба која је могла само индиректно и у крајњем случају да укаже на могућност постојања задружне ревизије, која је дословце гласила: „Задруге могу овластити задружне савезе да за њихове потребе обављају поједине послове привремено, повремено или трајно“.⁵¹ Тек доношењем измена и допуна Закона о задругама (2002), било је унето ново поглавље, под називом „Задружна ревизија и надзор“.⁵² Успостављена је обавеза за задруге да врше скраћену ревизију сагласно прописима о рачуноводству, с посебним освртом на статус објекта, имовину, начин управљања, вођења регистра задруга и заштиту привредног и другог интереса задруге. На ревизију су се на одговарајући начин примењивали прописи о ревизији који се односе на мале предузетнике и међународни стандарди о ревизији, с тим да је задруга могла својим правилима прописати спровођење ревизије и у краћим временским раздобљима.

48 Zakon o zadrugah, чл. 77.

49 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zadrugah (*Uradni list RS*, št. 87/2009), чл. 16.

50 Zakon o zadrugah – uradno prečišćeno besedilo (*Uradni list RS*, št. 97/2009), чл. 49.

51 Zakon o zadrugama (*Narodne novine*, бр. 36/1995), чл. 25. ст. 3.

52 Zakon o zadrugama (*Narodne novine*, бр. 36/1995, 67/2001 и 12/2002), чл. 26к-26м.

У Хрватској је донет нови Закон о задругама, 2011. године.⁵³ Овим законом није била регулисана ревизија, ни директно ни индиректно. Иако је два пута мењан и допуњаван (2013. и 2014.), у њима ревизија није била предмет законског уређења.⁵⁴ Произлази да су задруге у хрватском задружном праву третирају као привредни субјекти и да подлежу ревизији као и други привредни субјекти, сагласно посебном закону о ревизији. Задружна ревизија није више аутономна, која се организује и врши у оквиру задружног сектора од стране задружних савеза, и није обавезна за задруге. Задружну ревизију не врше задружни ревизори који су запослени у задружном савезу, већ овлашћени ревизори запослени у предузећима за ревизију.

Да закључимо. Словеначки законодавац је задружну ревизију организационо задржао као аутономну у задружном сектору. Такође, формално, њу ће у задружној пракси вршити задружни савез. Међутим, она ће бити вршена на основу посебног закона о ревизији а не на основу одредаба о задружној ревизији и од стране ревизора који ће испуњавати услове за вршење ревизије из закона о ревизији, а не услова који би били предвиђени у закону о задругама. Хрватски законодавац је у најновијем, сада важећем, Закону о задругама (2011), направио отклон од задружне ревизије као посебне и обавезне врсте ревизије у задружном сектору, а ревизују у задругарству поистоветио са комерцијалном ревизијом која се врши у приватном сектору економије. На овај начин, ревизију над задругом као субјектом ревизије врше друштва за ревизију, тј. овлашћени ревизори, на основу посебног закона о ревизији, а не на основу закона о задругама. И црногорски законодавац се угледао на хрватског законодавца, уграђујући их у свој Закон о кооперативама (2015). Мишљења смо да су наведена законска решења неадекватна за задружни сектор, корпоративна удружња задруга – задружне савезе, као и за будући развој задруге и задругара у Хрватској, Црној Гори и Словенији. Законодавци БиХ и Републике Српске остали су на традиционалним концепцијама европско-континенталног права, германског права, јер задружну ревизију регулишу у посебном законском поглављу и као посебну врсту ревизије, која постоји само у задружном сектору.

53 *Zakon o zadrugama, Narodne novine*, бр. 34/2011.

54 *Zakon o zadrugama, Narodne novine*, бр. 34/2011, 125/2013 и 76/2014.

IV Врсте задружне ревизије

Задружна ревизија, као посебан облик надзора и контроле, врши се над радом и пословањем задруга. Она је екстерна, јер је организационо смештена изван задруга, и аутономна, јер се одвија унутар задружног сектора, а обавља се преко задружних (ревизијских) савеза. На основу њеног вршења преиспитује се већ реализовано пословање задруге од стране независних задружних ревизора. Дакле, задружна ревизија је увек накнадна контрола над радом и пословањем задруге и задругара, као и њихових савеза.

У упоредном задружном праву обвезници задружне ревизије су задруге и задружни савези (субјекти ревизије), а у задружном праву Србије обвезник ове посебне врсте ревизије је искључиво задруга. У историјском контексту, Законом о привредним задругама (1937) успостављено је правило да „свака задруга и сваки задружни савез морају, у свако доба, примити ревизију“.⁵⁵ Такође, и претходно важећи Закон о задругама СР Југославије (1996), осим обавезности задружне ревизије за задруге, она је била обавезна и за задружне савезе. Била је предвиђена сходна примена законских одредаба о задружној ревизији и на ревизију задружних савеза.⁵⁶ Над другим субјектима у праву врше се друге врсте ревизије, нпр. интерна и законска ревизија над привредним субјектима, државна ревизија над директним и индиректним корисницима буџета.

Задружна ревизија се може класификовати по основу различитих критеријума, па одатле и различите врсте задружне ревизије. Ово разврставање може да потекне од законодавца, али још чешће оно је дело правне и економске доктрине.

У законодавству и правној теорији постоје различите врсте задружне ревизије. Тако се у литератури среће подела на формалну и материјалну задружну ревизију. Прва је усредсређена на нормативну и књиговодствену сагласност пословања задруге, јер испитује да ли је рад задруге у складу са постојећим прописима, посебно са задружним правилима и задружним вредностима. Друга врста задружне ревизије акценат ставља на испитивање и критичко оцењивање укупног пословања задруге.⁵⁷

У задружном праву Немачке, законодавац прави разлику на редовну и ванредну задружну ревизију. Прва је вршена једном годишње, а

55 Закон о привредним задругама, пара. 97. ст. 1.

56 Закон о задругама (1996), чл. 84.

57 М. Влатковић, 67.

друга на захтев овлашћених субјеката.⁵⁸ Такође, до Првог светског рата у Србији су задруге биле подвргаване задружној ревизији једном годишње, у облику редовне ревизије. Постојала је могућност вршења и ванредне ревизије, у зависности од потреба задруге.

И у савременом задружном праву Србије задружна ревизија може бити редовна и ванредна. Прва се обавља на захтев задруге, сваке две године, док се друга обавља по потреби. Задруга је дужна да се подвргне ванредној задружној ревизији на захтев законом овлашћених субјеката, и то: органа задруге; намање 50 задругара, односно најмање 30% задругара, ако задружним правилима није одређен већи број задругара; задружног савеза чији је члан; надлежних министарстава и поверилаца задруге.

Полазећи од критеријума правног основа за вршење редовне ревизије, она може бити обавезна, јер се врши сваке друге године по сили закона, или добровољна (факултативна), јер се врши на захтев надлежног органа задруге када он нађе да је то потребно.

У ревизијском праву Аустрије законодавац прави разлику између најављене и ненајављене ревизије. Прва се врши на основу претходне најаве овлашћеног субјекта – ревизијског савеза, а друга без претходне најаве.

Полазећи од критеријума шта представља предмет ревизије и који орган врши ревизију, ревизију над задругама можемо поделити на: ревизију финансијских извештаја (финансијску контролу), и задружну ревизију (контролу пословања). Надзор и контрола над задругама, који се тичу искључиво финансијске контроле задружног пословања као екстерни, одвија се изван задружног сектора, а врши се од стране екстерних субјеката који се називају предузећа (друштва) за ревизију (или преко неког другог законом овлашћеног субјекта), на основу посебних прописа којима се уређују питања законске (комерцијалне) ревизије. Наиме, над задругом се врши, осим задружне ревизије, још једна врста ревизије – ревизија задружних финансијских извештаја, тј. финансијска ревизија. За разлику од задружне ревизије, коју по правилу врше задружни савези, ревизију финансијских извештаја задруге врше друштва за ревизију у складу са одредбама закона о ревизији. На пример, Законодавац Србије је једном лапидарном одредбом предвидео да се „ревизија финансијских

58 М. М. Поповић, 100.

извештаја задруге, врши у складу са законом којим се уређује ревизија⁵⁹. На истим позицијама стајао је и законодавац некадашње СР Југославије⁶⁰.

V Ревизијски савез

У савременим условима, у упоредном задружном праву, постоје захтеви и залагања стручњака у области задружне политике и законодавства да екстерну (спољашњу) ревизију у задружном сектору обавља савез, федерација или конфедерација задруга или да је обављају приватни, по могућству ревизори ангажовани по уговору. Уколико задружни савез није у могућности да ангажује ревизора по основу уговора, онда ту функцију може обављати јавна власт (држава). Међутим, ни у ком случају се не сме десити да ревизију задруга врши управни орган који промовише и региструје задруге. У сваком случају, првенствени задатак у успостављању система ревизије у задружном сектору, у једној земљи, мора бити независан од државе.⁶¹

Полазећи од упоредноправних решења за вршење задружне ревизије, може се констатовати да у пракси задружну ревизију обављају ревизијски (задружни) савези, надлежни државни органи или предузеће за ревизију. На пример, у задружном праву Аустрије, ревизију обављају ревизијски савези, а само у изузетним случајевима покрајинска влада, док у задружном праву Немачке искључиво ревизијски савези (савезни и покрајински-регионални). Задружна ревизија у Италији заснована је на комбинавању елемената енглеског и немачког задружног права. Та мешавина елемената два правна система дошла је до изражаја и код субјеката за вршење задружне ревизије, јер њу врше и државни органи (министарство надлежно за рад и социјалну политику) и задружни савези као организације са својством правног лица (оснивају се за целокупну територију и морају да имају најмање 1000 чланова).⁶² У области пољопривредног задругарства у Грчкој, државни надзор над радом пољопривредних задружних организација не врши држава преко ресорног органа управе, већ посебан задружни ревизијски савез, који је основан председничким декретом на предлог министра пољопривреде, а по претходном мишљењу Свегрчког удружења савеза пољопривредних задруга (ПАСЕГЕС). Значи, задружна

59 Закон о задругама (2015), чл. 57. ст. 2.

60 Закон о задругама (1996), чл. 63. ст. 2.

61 Н. Ненгу, 98-99.

62 Видети: Љ. Васић, 63-66. и Задружни савез Србије, *Прописи о задругарству у неким европским земљама*, стр. 20-22, 80-81, 133.

ревизија у Грчкој врши се изван задружног сектора, од стране надлежног државног органа – задружног ревизијског савеза. Овим савезом управља седмочлани управни савет, у који чланове именује министар пољопривреде. Три члана именује по свом нахођењу, три по мишљењу ПАСЕГЕС а једног на предлог државног надзорног одбора.⁶³

У задружном праву Србије, задружну ревизију обавља задружни савез, који наш законодавац још назива и ревизијски савез. Овај савез врши ревизију у складу са законом, а претходно мора да прибави дозволу коју издаје министарство надлежно за послове задруга – Министарство привреде. Овакав облик задружне ревизије има традицију у задругарству Србије све до 1965. године (напуштен је увођењем контроле од Службе друштвеног књиговодства и уопште увођењем самоуправљања у привреди), а поново је обновљен половином 90-тих на просторима бивше СР Југославије. Према Закону о задругама (1996) и Правилима о задружној ревизији Задружног савеза СР Југославије (1998) задружну ревизију су вршили савези који су испуњавали прописане услове. Скупштине Задружног савеза СР Југославије је почетком 1998. донела одлуку да задружну ревизију могу обављати задружни савези Србије, Црне Горе, Војводине и Косова и Метохије.⁶⁴

И на основу сада важећег Закона о задругама Србије, задружну ревизију може да обавља само онај задружни савез који је организационо и технички адекватно опремљен и који испуњава законом утврђене услове: 1) да је основан у складу са законом; 2) да користи одговарајући пословни простор и друга средства за ефикасно обављање задружне ревизије; 3) да има закључен уговор о раду или је ангажовао по другом основу најмање два лица, од којих је најмање једно лице са високом школском спремом и које испуњава услове за обављање задружне ревизије.⁶⁵ Министарство привреде је овлашћено да захтева и другу документацију на основу које је могуће утврдити да ли је задружни савез организационо и технички опремљен за обављање задружне ревизије.

За издавање дозволе за обављање задружне ревизије задружни савез је дужан да поднесе захтев Министарству привреде. Уз захтев је дужан да поднесе: 1) доказе о испуњености законских услова у погледу своје организационе и техничке опремљености и статуса лица овшћених за

63 Задружни савез Србије, *Прописи о задругарству у неким европским земљама*, стр. 60.

64 В. Главинић, 40.

65 Закон о задругама (2015), чл. 84.

вршење задружне ревизије; 2) општи акт о обављању задружне ревизије, тј. правила о задружној ревизији.

Ревизијски савез је дужан да својим правилима о задружној ревизији (општи акт о обављању задружне ревизије) уреди законом одређена питања, али и друга питања за која нађе да су од значаја за обављање задружне ревизије. Правила о задружној ревизији доноси ревизијски савез, она су по својој природи аутономна, а у себи садрже опште правне норме које се примењују у спровођењу поступка задружне ревизије на садашње и будуће чланице овог савеза. Њихова садржина се огледа у постојању обавезних и факултативних елемената. Прве одређује законодавац, а друге аутономно и слободно ревизијски савез. Обавезни елементи предметних правила су: достављање позива задругама да приступе ревизији; закључивање уговора о обављању задружне ревизије; поступак обављања задружне ревизије; предмет задружне ревизије; садржина извештаја о задружној ревизији; дефинисање налога задружног ревизора за исправљање утврђених неправилности; дефинисање закључка и оцене задружног ревизора; поступање са документацијом у вези са задружном ревизијом и чувањем пословне тајне.⁶⁶ Друга питања од значаја за обављање задружне ревизије, која улазе у факултативне елементе предметног акта, на које овлашћује законодавац, ревизијски савез уређује по свом нахођењу.

На основу поднетог захтева ревизијског савеза за обављање задружне ревизије, Министарство привреде је дужно да донесе решење којим ће издати дозволу за обављање ревизије или ће захтев одбити. Једном издату дозволу за обављање ревизије може својим решењем одузети Министарство привреде, уколико задружни савез престане да испуњава услове за обављање задружне ревизије. Против решења Министарства није допуштена жалба, али се може покренути управни спор.

Ревизијски савез је дужан да Министарству привреде достави, најкасније до 31. јануара текуће године, извештај о обављању послова задружне ревизије за претходну годину.⁶⁷

66 Закон о задругама (2015), чл. 86. ст. 3.

67 Извештај мора да садржи: 1) списак поднетих захтева задруга за обављање редовне и ванредне задружне ревизије; 2) списак обављених редовних и ванредних задружних ревизија; 3) доказе којим се потврђује да ревизијски савез и ревизор и даље испуњавају законске захтеване услове за обављање послова задружне ревизије; 4) списак задруга које нису поступиле по налогу ревизора и ревизијског савеза; 5) списак задруга за које је поднета пријава надлежном органу за кривично дело, привредни преступ или прекршај; 6) друге информације од значаја за рад ревизијског савеза. Закон о задругама (2015), чл. 100.

VI Задружни ревизори

У историјском контексту, преглед и надзор над радом и пословањем задруге вршили су најпре лица у својству секретара задружног савеза, затим пословође задруга као опуномоћена лица задружних савеза, а нешто касније надзорници тих савеза. Тек много касије појављују се лица са називом ревизор, стручни ревизор и задружни ревизор. Како се наводи у литератури, са појавом задруга, због њиховог малог броја, ревизију је најпре вршио секретар савеза, а касније је повећан број ревизора, па су и пословође задруга као опуномоћена лица Савеза, вршила задружну ревизију.⁶⁸

У савременим условима задружни ревизор је стручно лице које врши задружну ревизију, полазећи од налога за ревизију, а у ревизији предмета ревизије користи се „научним“ стандардима ревизије, као и методама и техникама које му омогућавају рационалну и ажурну задружну ревизију.⁶⁹ Задружни ревизор је физичко лице, пословно способно, стручно-професионално овлашћено лице, које је запослено у ревизијском савезу или је ангажовано од овог савеза ради вршења задружне ревизије. Задружни ревизори морају перманентно стручно да се образују, стручно усавршавају и специјализују, а ревизију морају да врше брижљиво, непристрасно (објективно), стручно, са пажњом пословног човека, у складу са законом и подзаконским актима. Задружни ревизори се региструју у одговарајући регистар. Постоји обавеза задружног ревизора да чува као пословну тајну све податке, чињенице и околности до којих је дошао током обављања задружне ревизије.

У задружном праву Србије законодавац употребљава два назива за стручно лице које врши задружну ревизију (ревизор и задружни ревизор) и утврђује услове које то лице мора да испуни. Да би једно лице могло да обавља послове задружне ревизије мора да испуњава следеће услове, и то: 1) да има стечено високо образовање на студијама другог степена, односно на основним студијама у трајању од најмање четири године; 2) да има најмање три године практичног радног искуства у области задругарства на пословима са високом стручном спремом; 3) да поседује потврду надлежног задружног савеза да испуњава услове у погледу стручности за обављање послова задружне ревизије; 4) да није осуђивано за кривична дела која га чине недостојним за обављање ових послова.⁷⁰

68 Да задруга буде „уредна и напредна“ (из правила првог Савеза српских земљорадничких задруга у Војводини), Задружни архив, књига 3, Нови Сад, 1955. године.

69 М. Бердовић, 22.

70 Закон о задругама (2015), чл. 85.

Задружни ревизор не може да обавља задружну ревизију у задрузи ако се налази у сукобу интереса са том задругом – ако је у њој задругар или је у њој запослен.

Постоји обавеза задружног ревизора и ревизијског савеза да чувају као поверљиве све податке, чињенице и околности до којих су дошли током обављања задружне ревизије.

VII Спровођење поступка задружне ревизије

Са становишта упоредног и домаћег права, већина законодаваца на детаљнији начин уређује спровођење поступка задружне ревизије, по правилу препуштајући судској пракси и правној теорији да одређује његову правну природу, природу аката и врсте које се доносе од стране овлашћених субјеката у његовом спровођењу и др. Међутим, реч је о једној посебној врсти поступка који се одвија на основу посебних правила која су садржана у задружном законодавству, односно законодавству о задружној ревизији и аутономним правилима ревизијских савеза (*lex specialis*) и сходне примене општих правила која се налазе у прописима о општем управном поступку (*lex generalis*).

У задружном праву Србије, поступак задружне ревизије је строго формалан, заснован на највећем броју императивних норми. Он је сложен, вишефазан, трајније природе и заснива се на начелу јавности. У овом поступку имамо једну странку – субјекта ревизије, која у том поступку штити своја права и правне интересе, а на другој страни имамо законом овлашћени ревизијски савез који одлучује о тим правима и правним интересима, при чему је он обавезан да истовремено у спровођењу поступка задружне ревизије штити и одговарајући јавни интерес.

Стварно и месно надлежан субјект за спровођење поступка задружне ревизије је ревизијски савез. Субјект ревизије је искључиво задруга. Овај поступак има свој ток, тј. временску димензију за његово спровођење, а фазе у којима се одвија могу се у теоријском смислу разврстати на покретање, спровођење и окончање поступка. Задружна ревизија се може обављати искључиво у просторијама задруге и/или у просторијама ревизијског савеза. У спровођењу поступка ревизије, законодавац је наложио задрузи као субјекту ревизије да задружном ревизору стави на располагање потребна документа и пружи информације и објашњења која су по оцени задружног ревизора неопходна за обављање ревизије и сачињавање извештаја о обављеној ревизији. Такође, дужна је да задружном ревизору омогући да учествује у раду седнице скупштине и других органа

задруге, давањем одговора и мишљења о свим питањима која су предмет задружне ревизије. Поступак задружне ревизије је двостепени поступак, без права ревидираног субјекта да покрене управни спор.

Поступак задружне ревизије се покреће на основу закона, по службеној дужности од стране овлашћеног субјекта – обавезна задружна ревизија или на захтев субјекта ревизије – факултативна (добровољна) задружна ревизија. Правни инструменти за вршење ове врсте ревизије су издавање налога за вршење ревизије од законом овлашћеног субјекта или закључени уговор о обављању задружне ревизије.

Поступак задружне ревизије спроводи законом овлашћени субјект – ревизијски савез, на начин, под условима и у роковима предвиђеним законом и правилима за задружну ревизију. Ревизијски савез спроводи поступак ревизије преко задружних ревизора са којима је закључио уговор о раду или ангажованих лица по неком другом основу.

У једном од стадијума спровођења поступка задружне ревизије, задружни ревизор је дужан да састави писани извештај о обављеној задружној ревизији који садржи оцену да ли задруга послује у складу са законом, задружним принципима и вредностима, са образложењем. Сачињени извештај мора да садржи минимум обавезне законске садржине.⁷¹ Задружни ревизор има законску дужност да на захтев задруге пружи додатна објашњења у вези са предметом извештаја.

Задружни ревизор је дужан да састављени извештај у поступку задружне ревизије, са оценом и образложењем, достави ревидираној задрузи, задружном савезу чији је члан ревидирана задруга и ревизијском савезу, у законском року од 15 дана од дана обављене ревизије. А директор ревидиране задруге има дужност да упозна чланове управног и надзорног одбора задруге са садржајем сачињеног извештаја.

У наставку спровођења поступка задружне ревизије, ревидирана задруга може ревизијском савезу доставити приговор на достављени извештај о обављеној задружној ревизији, у законском року од 20 дана од

71 Извештај о обављеној задружној ревизији мора да садржи: 1) опште податке о задрузи која је предмет задружне ревизије; 2) лично име задружног ревизора који је обавио ревизију и лична имена лица која су присуствовала ревизији, време и место вршења задружне ревизије; 3) податке о врсти ревизије; 4) уочене неправилности у раду задруге, са образложењем; 5) неправилности које су отклоњене у току задружне ревизије; 6) неправилности које треба отклонити и рокове; 7) мере, упутства и инструкције које је ревизор давао у току задружне ревизије; 8) датум сачињавања извештаја о задружној ревизији; 9) упутство о правном леку. Закон о задругама (2015), чл. 92. ст. 2.

дана пријема извештаја. О поднетом приговору ревидиране задруге стварно и месно је надлежан да одлучује управни одбор ревизијског савеза, у законском року од 15 дана. Уколико управни одбор ревизијског савеза усвоји приговор ревидиране задруге, у наставку овог поступка задружни ревизор има законску дужност да исправи извештај о извршеној задружној ревизији и достави га ревидираном субјекту у законском року од 7 дана.

Извештај о обављеној задружној ревизији постаје коначан у законском одређеним случајевима.⁷² Ревидирана задруга има дужност да закључак из коначног извештаја задружног ревизора, са оценом и образложењем, достави Регистру привредних субјеката ради објављивања.

У фази окончања поступка задружне ревизије, ревидирана задруга има дужност да поступи по налазима и мишљењу из извештаја о извршеној ревизији и да о томе обавести задружног ревизора, задружни савез чији је члан ревидирани субјект и ревизијски савез, у законском року од 60 дана од дана кад је извештај о обављеној ревизији постао коначан. Такође, на редовној годишњој скупштини ревидиране задруге, директор задруге мора да представи коначан извештај о обављеној задружној ревизији и поступке предузете за отклањање евентуалних уочених неправилности констатованих у том извештају. Даље, уколико задружни ревизор оцени да је учињено неко кажњиво дело (кривично дело, привредни преступ или прекршај), дужан је да о томе обавести управни одбор ревизијског савеза. Одбор ће одлучивати, на основу чињеничног стања из коначног извештаја задружног ревизора (и обавештења ревидиране задруге о предузетим поступцима за отклањање уочених неправилности констатованих у извештају задружног ревизора), да ли има места за подношење пријаве надлежном органу, односно захтеву за покретање поступка принудне ликвидације према ревидираној задрузи.

VIII Значај задружне ревизије

Функције задружне ревизије су кроз историју до данас биле нераскидиво везане за развој задругарства и задруга у свету. Протеком времена задружна ревизија је у свету, али и на нашим просторима, доживљавала своје успоне и падове. Независно од напред изнетих констатација, за-

72 Ти случајеви су следећи: 1) даном истека рока за достављање приговора, 2) даном када задруга прими одговор управног одбора ревизијског савеза о одбијању приговора, и 3) даном када задруга прими исправљен извештај о задружној ревизији. Закон о задругама (2015), чл. 95. ст. 4.

дружна ревизија је од свог настанка, односно успостављања у задружном сектору до данас, била од огромног значаја за развој овог сектора и имала посебно место у развоју задругарства.

Увођење задружне ревизије у задружном сектору омогућава задругама да очувају своју аутономност, самоуправу и демократичност.

Значај задружне ревизије се првенствено огледа у обезбеђивању квалитетних, тачних и благовремених информација за потребе чланова управног одбора задруге ради доношења одлука о будућим активностима, али и о конкретном поступању у појединим задружним пословима. У крајњем случају, задружна ревизија треба да обезбеди правилно функционисање односа унутар задруге, с једне стране између задруге и задругара, а с друге стране између самих задругара; као и правилно функционисање спољних односа које задруга успоставља са трећим лицима. Правилним и усклађеним пословањем, управљањем и организовањем задруга у задружном сектору, сагласно закону о задругама, задружним принципима и задружним вредностима, обезбеђује се остваривање задружних функција, и то: контролне, превентивне, инструктивне и развојне. Пословањем задруге на напред наведеним принципима, она обезбеђује да њен рад буде првенствено у интересу њених задругара, али и у ширем интересу – локалне заједнице у којој задруга послује и друштва у целини.

Задружна ревизија, као екстерна и накнадна, има велики значај за задругу и задругаре, нарочито за повериоце и друга заинтересована лица изван задруге, у поступку њиховог доношења одлуке о улагању средстава, стицања статуса задругара или остваривања других њихових потреба и интереса. Задружна ревизија обезбеђује пуну информисаност привредних субјеката који за то имају интереса.

Поједини аутори значај задружне ревизије виде у „њеној неопходности“, а пословање задруге као привредног субјекта, у условима отворене и слободне тржишне привреде, условљено је потребом установљавања ревизије, као својеврсног облика контроле и давања легитимитета задругама у привредном систему.⁷³

73 Ђорђе Бугарин, „Неопходност задружне ревизије”, у: *Задружна ревизија*, 49.

Ljubiša DABIĆ, PhD

Professor at the Faculty of Economics University of Belgrade

COOPERATIVE AUDIT

Summary

The author in his work is conducting research on cooperative audit as a unique legal institute and special type of auditing that is organized and carried out in cooperative sector.

The audit is carried out by the auditing (cooperative) associations of the cooperatives as a subject of audit, under the conditions and in the manner prescribed by law and pursuant to the rules of carrying out cooperative audit, which shall be rendered by the authorized auditing associations. The audit is carried out by experts with the status of cooperative auditors and/or other legally authorized persons.

The author points out that the cooperative audit differs from other types of audits, including: internal, legal (commercial) and state. Author notes that this particular audit has its roots of origination, but also its history of development. Also, that there are different types of cooperative audits (e.g., ordinary and extraordinary, general and specific, announced and unannounced), and that in the process of its execution main functions are performed such as: control, preventive, instructive and developmental.

In this research the author analyzes some of the legal and economic issues that are of significance to the cooperative audit, predominantly from the legal aspect, namely: legal sources, historical accession, conceptual definition, types, audit association, cooperative auditors, the implementation process and the importance of cooperative audit.

Key words: *cooperative audit, cooperatives, audit association, cooperative auditors.*